

УДК 336.28.3

Болдова А.А.*кандидат педагогічних наук, доцент,
Університет державної фіскальної служби України***Акілов Ж.С.***студент**Навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи
Університету державної фіскальної служби України*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ У ФІНАНСОВИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ

ASPECTS OF TAX PLANNING FINANCIAL INSTITUTIONS UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті узагальнено сутність та особливості податкового планування у фінансових установах України, проаналізовано податкове планування у фінансових установах, а також виявлено і розкрито основні проблеми податкового планування та надано рекомендації щодо їх подолання.

Ключові слова: фінансова установа, податкове планування, поточне податкове планування, перспективне податкове планування, етапи податкового планування, інструменти податкового планування, податкове навантаження.

АННОТАЦИЯ

В статье обобщены сущность и особенности налогового планирования в финансовых учреждениях Украины, проанализировано налоговое планирование в финансовых учреждениях, выявлены и раскрыты основные проблемы налогового планирования, а также сформированы рекомендации по их преодолению.

Ключевые слова: финансовое учреждение, налоговое планирование, текущее налоговое планирование, перспективное налоговое планирование, этапы налогового планирования, инструменты налогового планирования, налоговая нагрузка.

ANNOTATION

This article summarizes the nature and characteristics of tax planning in financial institutions Ukraine, analyzes tax planning in financial institutions, as well as identified and solved major problems of tax planning and set recommendations for improvement.

Keywords: financial institutions, tax planning, ongoing tax planning, tax planning perspective, stages of tax planning, tax planning tools, the tax burden.

Постановка проблеми. У сучасних умовах українські фінансові установи постійно стикаються з низкою проблем, які пов'язані з недоліками в податковому законодавстві та надто високим податковим тиском. Для врегулювання податкового навантаження у вітчизняних фінансових установах доцільно використовувати податкове планування, яке в умовах жорсткої фіскальної політики держави дає можливість забезпечити життєздатність цих установ, тому є обов'язковим інструментом менеджменту організацій.

Податкове планування у фінансових установах полягає у виборі фінансовою установою оптимального варіанта здійснення фінансової діяльності та розміщення фінансових активів шляхом розроблення та практичного використання інструментів, прийомів і методів податкової оптимізації для максимального скорочення податкових зобов'язань.

У практичній діяльності питання податкового планування все більше актуалізуються, набувають вагомості і стають найважливішим напрямом фінансової роботи фінансової установи. І якщо в теоретичному аспекті ця проблема досліджена та вивчена досить глибоко, то рекомендації щодо їх практичного використання та впровадження у практику окремих фінансових установ відсутні. Саме це питання і потребує подальшого опрацювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широке коло питань, пов'язаних із дослідженням податкового планування у фінансових установах, проблем та напрямів його оптимізації досліджували такі вітчизняні й закордонні науковці, як: І.В. Алексеев, С.В. Барулін, О.С. Вилкова, Є.А. Єрмакова, А.Г. Загородній, Ю.Б. Іванов, В.В. Карпова, А.Я. Кізіма, К.Ф. Ковальчук, Г.Б. Коломієць, Р.С. Красницька, А.І. Крисоватий, А.М. Поддєрьогін, Г.В. Россихіна, В.І. Теремецький, Н.І. Федішин, О.С. Червінська та ін. Проте, кожен з авторів демонструє індивідуальний підхід до визначення досліджуваної категорії, що вказує на її дискусійний характер.

Мета статті полягає у узагальненні інформації щодо деяких аспектів податкового планування у фінансових установах України, виявленні основних проблем означеного сектору та наданні рекомендації щодо їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існує багато суперечностей щодо визначення сутності податкового планування, проте найбільш конструктивним є розуміння цього поняття як сукупності законних цілеспрямованих дій платника податків, пов'язаних із використанням ним певних прийомів і способів, а також усіх наданих законом пільг для максимальної мінімізації податкових зобов'язань [6].

Отже, податкове планування має на меті мінімізувати податкові платежі шляхом використання правових можливостей, передбачених законодавством. Іншими словами, податкове планування – особлива форма реалізації норм податкового права, їх використання платником податків у своїх інтересах [6].

Податкове планування є обов'язковим елементом менеджменту підприємства під час прийняття управлінських рішень та підґрунтям для розв'язання складних питань узгодження інтересів держави і суб'єктів господарювання.

Процес податкового планування поділяється на декілька тісно пов'язаних між собою дій, що дає змогу добитися мінімізації податкових зобов'язань платників податків та зборів. Так, на першому етапі приймається рішення про вибір найбільш вигідного з податкової точки зору місця розташування як самої фінансової установи, так і його структурних підрозділів; на другому – вибір оптимальної для конкретних цілей діяльності організаційно-правової форми юридичної особи; на третьому – максимально повне і правильне використання податкових переваг та пільг з обраного виду підприємницької діяльності; на четвертому – розміщення активів і прибутку фінансової установи найбільш раціональним способом [6].

Податкове планування – цілеспрямована діяльність організації, орієнтована на максимальне використання нюансів податкового законодавства для зменшення податкових платежів [6].

Як і державне, податкове планування може бути перспективним і поточним. Поточне податкове планування – це оптимізація податкових виплат у звітному році з використанням допустимих законодавством засобів, способів і прийомів. Перспективне податкове планування являє собою проведення активної податкової політики для уникнення фінансових ризиків і мінімізації негативного впливу оподаткування на процес досягнення стратегічних цілей [6].

Аналіз тематичних літературних джерел дає змогу стверджувати, що законодавчо дозволеними інструментами податкового планування є [1, с. 6–7]:

- особливості облікової політики підприємства;
- різні пільги, які може застосувати підприємство для конкретних видів діяльності для оптимізації оподаткування;
- податкові пільги, які передбачені міжнародним законодавством для усунення подвійного оподаткування;
- прогалини податкового законодавства;
- спеціально розроблені схеми законної мінімізації податкових платежів підприємства;
- створення різноманітних цільових резервів на підприємстві тощо.

Для аналізу ефективності податкового планування характерним є використання таких загальнонаукових методів аналізу, як:

- горизонтальний, або аналіз тенденцій, за якого показники порівнюються з аналогічними за інші періоди;
- вертикальний, за якого досліджується структура показників шляхом поступового переходу на нижчі рівні деталізації;

– факторний аналіз – аналіз впливу окремих елементів фінансової діяльності суб'єктів господарювання на основні показники податкового навантаження;

– порівняльний – порівняння досліджуваних показників з аналогічними середньогалузевими та очікуваними показниками податкового навантаження на суб'єкти господарювання, на які орієнтуються податкові органи.

Проаналізуємо показники (формули 1, 2) [2, с. 7–8], які характерні для банківських установ, на прикладі ПАТ «КБ «ПриватБанк» за період 2012 р. – III кв. 2016 р.

Насамперед визначимо показник податкового навантаження з податку на прибуток банку. Узагальнення методичних підходів до визначення податкового навантаження з податку на прибуток довело доцільність його розрахунку як співвідношення поточного податку на прибуток банку і прибутку до оподаткування (формула (1)). Такий підхід відображає рівень податкового навантаження на фінансовий результат банку [5]:

$$P_{\text{ПН}} = \frac{\text{Поточний податок на прибуток}}{\text{Прибуток до оподаткування}} \times 100\%, \quad (1)$$

де $P_{\text{ПН}}$ – показник податкового навантаження з податку на прибуток банку.

$$P_{\text{ПН III кв. 2016}} = \frac{138332}{729186} \times 100\% = 18,97\%.$$

$$P_{\text{ПН 2015}} = \frac{39679}{255800} \times 100\% = 15,51\%.$$

$$P_{\text{ПН 2014}} = \frac{318426}{1067462} \times 100\% = 29,83\%.$$

$$P_{\text{ПН 2013}} = \frac{278336}{2151727} \times 100\% = 12,94\%.$$

$$P_{\text{ПН 2012}} = \frac{261884}{1794644} \times 100\% = 14,59\%.$$

Результати таких підрахунків податкового навантаження фінансової установи допоможуть прийняти рішення про заходи, які потрібно проводити (табл. 1).

Відповідно до даної диференціації, податкове навантаження на ПАТ «КБ «ПриватБанк» за 2012 р. – III кв. 2016 р. досить низьке, незважаючи на те що в 2014 р. показник становив 29,83%, а в 2013–2014 рр. – менше 15%.

Так, у III кв. 2016 р. показник податкового навантаження з податку на прибуток дещо зменшився (18,97%) порівняно з 2014 р., і це дає надію на подальше його зниження. У будь-якому разі всі розраховані показники, відповідно до табл. 1, указують на те, що податкове планування в даній установі є досить ефективним, тому необхідно проводити лише мінімальні разові заходи.

Надмірне податкове навантаження негативно впливає на економіку, спричиняючи її значну тінізацію, ухилення від оподаткування, зменшення податкових надходжень. Стягування податків у нашій країні є вкрай високими, а це

Таблиця 1

Диференціація заходів із податкового планування

Податкове навантаження	Заходи і вимоги до персоналу	Потреба в податковому плануванні/ Періодичність
10–30%	Чітке ведення бухгалтерського обліку, внутрішнього документообігу, використання прямих пільг. Професійний бухгалтер. Разові консультації зовнішнього податкового консультанта.	Мінімальна, разові заходи
30–55%	Податкове планування стає частиною загальної системи фінансового управління і контролю, спеціальна підготовка (планування) контрактних схем типових, крупних і довгострокових контрактів. Наявність спеціально підготовленого персоналу, контроль і керівництво з боку фінансового директора. Абонентське обслуговування у спеціалізованій компанії.	Необхідно, регулярні заходи
55–80%	Найважливіший елемент створення і стратегічного планування діяльності організації та її поточної щоденної діяльності в усіх зовнішніх і внутрішніх напрямках. Наявність спеціально підготовленого персоналу й організація тісної взаємодії з усіма службами. Постійна робота із зовнішнім податковим консультантом і наявність податкового адвоката. Спеціальна програма розвитку, обов'язковий податковий аналіз й експертиза будь-яких організаційних, юридичних або фінансових заходів податковими консультантами.	Життєво необхідно, щоденні заходи
Більше 80%	Зміна сфери діяльності і/або податкової юрисдикції.	

Джерело : складено на основі [3]

Таблиця 2

Наявні проблеми податкового планування у ПАТ «КБ «ПриватБанк» та напрями їх вирішення

Основні проблеми	Напрями вирішення
1. Надмірне податкове навантаження	1. Використання схем оптимізації податкового навантаження (наприклад, кредитно-депозитної схеми та схеми відстрочки оплати податкових платежів – перенесення на наступні періоди); необхідність раціональної й ефективної організації обліку і планування податкових витрат, зведення до мінімуму податкових зобов'язань, максимально збільшити прибуток.
2. Стабільне зростання витрат на сплату інших податків, зборів і обов'язкових платежів, що стверджують про недостатній рівень організації податкового планування	2. Упровадження та використання заходів організаційного характеру для мінімізації податкових платежів, а саме використання недоліків законодавства, застосування податкових пільг, правильне формування облікової політики, оптимальний стан бухгалтерського і податкового обліку з обов'язковим постійним веденням податкового календаря, застосування офшорів, зміна терміну сплати податків, грамотна організація податкового контролю з боку керівництва фінансової установи, створення імітаційної фінансової моделі, ведення звітно-аналітичної діяльності у сфері податкового обміну та ін.
3. Надмірне податкове навантаження з податку на прибуток	3. Для зниження навантаження з податку на прибуток доцільно запропонувати такі способи: формування резервів дає змогу більш рівномірно розподіляти податкове навантаження за податковими періодами, тобто отримувати відстрочку з податку на прибуток; використання елементів податкового обліку: вибір методу нарахування амортизації, способу списання вартості матеріалів та інші способи; перенесення бази оподаткування на пільговий податковий режим або на підприємство з меншим рівнем податкового навантаження і рефінансування без додаткових податкових зобов'язань.
4. Нерівномірний розподіл податкового тягаря протягом року	4. Формування облікової політики банку з метою оподаткування, спрямованої на максимальне використання можливостей для зниження податкового тягаря, передбачених податковим законодавством України, які розробляються з урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників.
5. Недостатня увага керівництва ПАТ «КБ «ПриватБанк» до питань функціонування податкового планування, нерозуміння його суті та значення	5. Посилення відповідальності за невиконання посадових обов'язків та постійний моніторинг підвищення кваліфікації працівників та керівництва банку. Оволодіння знаннями податкового законодавства і роз'яснюючими статтями до нього, що дасть змогу визначити вплив податкової системи на діяльність фінансової установи.

Джерело: складено авторами

негативно позначається на діловій активності ринкових агентів і формує атмосферу недовіри громадян до фінансових інститутів, що, своєю чергою, виступає прямою загрозою економічній безпеці, тому необхідно запропонувати низку певних заходів для зниження податкового навантаження, яке сприятиме збільшенню вільних коштів у розпорядженні банківських установ.

У табл. 2 представлено наявні проблеми податкового планування у ПАТ «КБ «ПриватБанк» та напрями їх вирішення.

Висновки. Отже, головною суттю податкового планування у фінансових установах є пошук варіантів і створення необхідних умов для оптимальної (з точки зору конкретної фінансової установи) побудови правових форм фінансової діяльності для легальної оптимізації податкових платежів у межах чинного податкового законодавства.

Ефективністю податкового планування суб'єкта господарювання є співвідношення, що характеризує рівень досягнення поставленої мети мінімізації чи оптимізації податкового навантаження на підприємство з урахуванням обмежень та ризиків. Так, проаналізувавши ефективність податкового планування у ПАТ «КБ «ПриватБанк», було встановлено, що податкове планування є досить ефективним та посідає важливу роль у податковій політиці даної установи.

Податкове планування передбачає оцінку та прийняття управлінських рішень виходячи із цілей фінансової установи та врахування вели-

чини майбутніх податкових наслідків. Фінансові установи прагнуть максимізувати свій дохід та прибуток. Виходячи із цих міркувань, основним завданням податкового планування є вибір такого варіанту сплати податків, який дасть змогу оптимізувати систему податків. А це означає не лише зниження податкового тягаря по окремих податках та по фінансовій установі в цілому, а й оптимальний розподіл податкових платежів у часі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Акіншина О.В. Етапи, способи та інструменти податкового планування на підприємстві / О.В. Акіншина, Л.І. Третякова // Економічний вісник. – 2012. – № 4. – С. 3-9
2. Атаманенко І.Б. Організація та інформаційне забезпечення аналізу ефективності податкового планування / І.Б. Атаманенко // Економічні науки: Облік і фінанси. – 2010. – № 7(25). – С. 1–9.
3. Атаманенко І.Б. Особливості організації податкового планування на підприємстві / І.Б. Атаманенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ecan/2010_6/pdf/atamanenko.pdf.
4. Офіційний сайт ПАТ «КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://privatbank.ua>.
5. Рабушенко А.В. Вплив оподаткування на результати діяльності банків / А.В. Рабушенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8294/1/Rabushenko.pdf>.
6. Теремецький В.І. Податкове планування: поняття та основні ознаки / В.І. Теремецький [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vkhnvvs/2011_54/54/37.pdf.